

1. Правопис ненаголошених [е], [и] в коренях слів



Перевіряємо наголосом. Пробиємо змінити слово або дібрати спільнокореневе, щоб сумнівний голосний став **наголошеним**. Тоді він звучить чітко.



*великий, бо **в**éлич
село, бо **с**éла
клето**і**ти, бо **к**лѐкіт
держу, бо одѐржати
несу, бо принѐсеній*

*шепотіти, бо шѐпіт
липневий, бо ліпне**ь**
криве, бо кр**і**во
тримати, бо стр**і**мувати
широкий, бо ш**і**роко*

Якщо написання *е, и* в КОРЕНІ слова не можна перевірити наголосом, то користуємося такими правилами:

Пишемо **Е**

у групах -ЕРЕ-, -ЕЛЕ-

*очерет, берег, дерево, черешня,
лелека, ожеледь, пелена, шелест*

якщо сумнівний звук
випадає

*вітер (бо ві**т**ру); мітел (бо мі**т**ла);
справедливий (бо прав**д**а);
хлопець (бо хлоп**ц**я)*

якщо сумнівний звук
чергуємо з [і]

*осені (бо ос**і**нь); летіти (бо пол**і**т);
променя (бо про**м**інь);
чекати (бо оч**і**кувати)*

Пишемо Е

ВІТЕР — вітру

звук [e] випав

Пишемо Е

ОСЕНІ — осінь

звук [e] чергуємо з [i]

Пишемо И

у групах -РИ-, -ЛИ-
між приголосними
у відкритих складах

*гриміти, бриніти, дрижати,
кривавий, тривога, криниця,
горизонт, глитати, блищати*

у деяких дієсловах перед *р, л*,
якщо далі є наголошений суфікс
-а- (у супереч перевірному слову)

*стира́ти (хоч стéрти);
здирáти (хоч дéрти);
завмира́ти (хоч завме́рти);
застила́ти (хоч стéлиши)*

Р наголошений суфікс *-а-*
СТИРА́ТИ (хоч стéрти)

Правопис ненаголошених [e], [и] не завжди можна пояснити правилом. У такому разі написання слова перевіряємо за словником і запам'ятуємо.

Треба запам'ятати написання:

Е

*апельсин, ведмідь, велосипед, галерея, гектар, герой,
держава, експеримент, календар, керівництво, колектив,
левада, легенда, мелодія, металевий, металургія, метро,
меценат, плакати, предмет, представник, президент,
прем'єра, пишениця, реактор, секунда, серіал, театральний,
територія, чемпіонат, чепурний, чернетка, ясен та ін.*

И

*абрикоса, вулиця, диван, диктант, директор, дитина,
кишеня, коридор, лимон, минулий, мистецтво, пиріг та ін.*

■ 1. Прочитайте вголос слова. Закрийте цю сторінку й запишіть три слова, які запам'ятали (на вибір).

Липневий, теплиці, стебло, завмирати, широкий, лелека, степовий, далечінь, майстер, прибережний, звеселити, тривога, ведмідь, бриніти, мелодія, восени, дзвенить, черешня, велетень, тиждень, гриміти, підземелля, заплести, променіє, витирати, пшениця, весло, берегиня, хилитися, летіти, вітерець, променистий, запекти, півень, здирати, справедливість.

Укажіть 2 слова:

- у яких написання е, и можна перевірити наголосом;
- з групами *-ере-*, *-еле-*;
- у яких можливе чергування [e] з [i];
- у яких [e] випадає в разі зміни слова;
- написання яких не можна обґрунтувати правилом.

■ 2. Запишіть речення, уставляючи на місцях пропусків слова, спільнокореневі до наведених поруч.

1. Фольксваген ____ біля СТО.
2. Вантажівка в'їхала на територію ____ термінала.
3. Човни ____ своїми потужними моторами.
4. На борту лайнера оголошено навчальну ____.

*зупинка
зерно
скрегіт
тривожний*

■ 3. Спробуйте скласти одне речення з наведених у цій темі слів (на вибір), аби краще запам'ятати їх.

З р а з о к . Чепурна лелека летіла над левадою під мелодію осені.

■ 4. Виконайте тестові завдання.

1. Букву *е* на місці пропуску треба писати в кожному слові рядка

- | | |
|----------------------------------|-------------------------------|
| А ч..брець, ч..рговий, в..шневий | В ч..рв'як, ц..буля, с..режка |
| Б зуп..няти, д..сяток, с..лянка | Г хлоп..ць, оч..рет, в..селка |

2. Букву *и* треба писати на місці пропуску в кожному слові рядка

- | | |
|---------------------------------|--------------------------------|
| А пор..нати, тр..вога, м..нулий | В чов..н, ст..хати, гр..міти |
| Б в..ликий, кр..голам, ш..рокий | Г з..мляний, л..тіти, гл..тати |

3. Букву *е* треба писати на місці пропуску в кожному слові рядка

- | | |
|--------------------------------|--------------------------------|
| А т..плота, пш..ниця, бр..ніти | В д..ректор, чов..н, м..дівник |
| Б ож..лець, віт..р, леб..диний | Г дер..во, бл..щати, ож..лець |

2. Уживання *І* та *И* на початку слова

Новація



РАНИШЕ	ТЕПЕР
<i>ірій</i>	<i>ірій</i> і <i>ірій</i>
<i>ірод</i>	<i>ірод</i> і <i>ірод</i>

Пишемо І	Пишемо И
<p>На початку слова звичайно пишемо букву І відповідно до вимови: <i>Іван, іграшка, ікона, індик, іноді, іржа</i></p>	<p>Букву И пишемо на початку окремих вигуків (<i>ич!</i>), часток (<i>ич який хитрий</i>), дієслова <i>ікати</i> («вимовляти <i>и</i> замість <i>і</i>») та похідного від нього іменника <i>ікання</i></p>

Варіанти з голосним [и] мають слова: *ірій* і *ірій*, *ірод* і *ірод* («дуже жорстока людина»)

ПРАКТИКУМ

■ Прочитайте речення, знайдіть слова з початковими буквами *и*, *і*. У яких із цих слів можна замінити початкову букву?

- Індики ціняться за ніжне, соковите м'ясо білого кольору.
- У народі кажуть, що птахи полетіли в ірій, тобто в теплі краї.
- Водіям дали поради, як запобігти появі іржі на кузові автомобіля.
- В одному із залів Херсонського обласного художнього музею відкрито виставку сучасних ікон.
- Вперед!.. – рвався Опара. – Коли багнетом іродів! (Я. Качура).
- Не буду я тебе слухати. Ич який хитрий.